

KERSTSTAL

MET VERRASSING

JOHAN BIEMANS

Kerststal met verrassing

Als wij geen tante nonneke hadden gehad, dan was dit verhaal over deze bijzondere kerststal nooit geschreven. Zonder tante nonneke was die kerststal er niet eens geweest, sterker nog... dan was ik er zelf ook niet geweest. Hoe dat kan? Dat moet ik dan eerst maar eens even uitleggen.

Ons tante Drieka, oudste zus van vader Johan Biemans, was in 1925 op 21-jarige leeftijd vanuit Eerde bij Veghel samen met haar vriendin soeur Bernarda uit 'Rooi' ingetreden bij de zusters Ursulinen in Bergeijk. Tante Drieka luisterde hier naar haar kloosternaam van soeur Benigna. Haar twee jaar jongere broer Johan was thuis in d'Eerd verhuurd als boerenknecht. In de winter van 1925 en 1926 volgde hij daar een tuinbouwkursus op de avondschool. Toen hij in het voorjaar van 1927 zijn diploma had behaald schreef hij een blijde brief naar zijn zus in Bergeijk met het trotse bericht dat hij geslaagd was.

Een paar dagen later ontving hij een brief terug van zijn zus met de verontrustende boodschap: "Kom zondag eens met de fiets naar Bergeijk, maar zeg thuis niks". Dat was even schrikken want... dacht hij: Oei, oei! Ze wil eruit daar... Ik zal ze moeten komen halen!

Zodoende is hij 's zondags daarop met lood in zijn zondagse schoenen van d'Eerd naar Bergeijk gefietst, een

afstand van 50 kilometer. Toen hij hier aankwam stond ze hem al op te wachten en viel met de spreekwoordelijke deur in huis: “Ga maar naar de spreekkamer want moeder overste zit op je te wachten”. Zijn eerste gedachte was natuurlijk: Ziede nie! Daar hedde ’t al!

Maar moeder overste ontving hem vorstelijk alsof er hoog bezoek kwam: “Fijn dat je gekomen bent, en proficiat, want ik hoor van uw zus... dat u voor tuinman geslaagd bent. En dat komt goed uit, want wij zoeken hier een nieuwe tuinman. Onze tuinman heeft een ongelukje gehad en die hebben we voor versleten verklaard.” Gelukkig viel wel meteen de schrik en de zorg van zijn schouders waarvoor hij zo gevreesd had. Hij moet toen zoiets geantwoord hebben als: “Ja maar zuster, ge denkt toch zeker niet, dat ik mijn eigen hier tussen die vier muren op kom sluiten? Ik heb mijn kameraden daar in d’Eerd en heb mijn werk bij enen boer... Nee, daar moet ik toch nog eens een nachtje over slapen.”

“Ja maar,” stelde de waarde moeder hem gerust, “Ge bent hier zo vrij als een vogeltje. We hebben hier vorig jaar een nieuwe boerderij gebouwd en ge krijgt daar voor jezelf twee kamers, vrije kost en inwoning en driehonderd gulden per jaar.” Afijn, toen hij ’s avonds thuis kwam en vertelde waar hij geweest was enzovoorts, sprak zijn moeder: “Wa zegde ge daar jonge, zei die

zuster driehonderd gulden per jaar?” “Ja”, zei haar gediplomeerde zoon, “dat heeft ze toch gezeed.” “Maar jonge toch”, sprak ze en ze legde haar arm op zijn schouder, “zeg ’t toch tegen niemand, want het is veulsteveul.” In d’Eerd verdiende hij namelijk meer dan de helft minder. En zo is het gekomen dat Johan senior in het voorjaar van 1927 naar Bergeijk toe kwam.

Vuurproef

Toch was zijn zus als geestelijk visitekaartje blijkbaar nog niet voldoende. Al gauw werd hij eens op de proef gesteld of die broer van soeur Benigna wel echt betrouwbaar was. Na enkele maanden in Bergeijk te zijn, merkte hij op een avond dat er op de haverkist in de koeienstal een koperen cent lag. De nieuwe tuinman vond dat vreemd en vertelde dat tegen mére assistente, die in het klooster de knip op de beurs hield. ‘Jan de knecht’, zoals hij aanvankelijk genoemd werd, zei: “Zuster, dat geld daar, dat is niet van mij, neem dat mee.”

“Ja”, beloofde ze, “ik zal het meenemen.” Maar de volgende avond, weer rond dezelfde tijd, lag er die cent nog, maar ook nog een halve stuiver erbij! Nu zei hij niets tegen de onderoverste, maar had in de gaten dat ze hem wellicht niet vertrouwde op een of andere manier. Ook had hij in de gaten dat het klein geld daar twee avonden op rij rond dezelfde klok neergelegd was. Zodoende had hij de volgende avond in een hoek van de

stal drie korenschoven neergezet, waar hij achter ging zitten... op den uitkijk. En jawel, om iets over half zes kwam die mére assistente binnen en legde er nóg een halve stuiver bij. Zo had hij het overtuigende bewijs van de geheimzinnige bedoeling.

Zijn antwoord op deze rotstreek was... Ergens een hamer en wat spijkers zoeken en vervolgens nagelde hij het geld met drieduimers aan het deksel van de haverkist vast! Gevolg... geen zuster die er nog een woord aan vuil maakte, hij was andermaal geslaagd. Zijn diploma's had hij ingelijst en kregen een plaats in een van zijn twee kamers. Tussen haakjes, die zijn daar vele jaren blijven hangen tot kort na de Bevrijding, september 1944. De Engelse soldaten hebben ze eruit gehaald en er filmsterren voor in de plaats gehangen! Foetsie diploma's! Goed, zo kwam vader in maart 1927 als tuinman hier in Bergeijk, waar hij zes hectaren moestuin, boomgaard en park onder zijn beheer kreeg. Drieënveertig jaar lang vulde hij ontelbare monden en magen met alle denkbaar lekkers uit zijn eigen aards paradijs.

En nu de kerststal

En dan komen we toe aan onze kerststal, waar het hier eigenlijk over gaat. Tegelijk met de nieuwe boerderij werd hier een prachtige, riant kapel voor de zusters gebouwd. Omdat vader nogal handig was bleef het niet

alleen bij tuinman. Zo volgde hij voor de zusters al eens rap allerlei cursussen voor o.a. meubelmaker tot zelfs horlogemaker toe. Maar een van zijn eerste opdrachten was het bouwen van een kerststal voor de nieuwe kapel. Dat moest een heel aparte kerststal worden, eigenlijk meer een grot. Daarvoor hadden de Ursulinen ergens een vracht kurkschors besteld. Van ‘den overschot’ heeft hij voor zichzelf ook nog een kerststal gemaakt, die tot aan zijn overlijden in 2004 bij ons thuis in de voorkamer stond te pronken. In de voorkamer, de goei kamer ja, waar we alleen ’s winters bij een warme kolenhaard in mochten. En dan nog meestal alleen maar op zaterdag- en zondagavond. Voor de Tweede Wereldoorlog hadden wij ook al een kerstboom. We waren wel een uitzondering wat dat betreft, want veel mensen vonden een kerstboom toen nog heidens.

Misschien moet ik even tussendoor vertellen dat vader hier in Bergeijk ons moeder leerde kennen. In maart 1930 zijn ze getrouwd. In 1933 zag ik als eerste van negen Biemansen het Bergeijkse levenslicht, anders had ik dit niet kunnen schrijven. Tante nonneke vertrok begin jaren ‘30 als missiezuster naar Nederlands Indië. Daar heeft ze gewerkt tot kort na de oorlog, nadat ze daar het Jappenkamp had overleefd. Ze verhuisde naar Thailand waar ze in 2001 op bijna 98-jarige leeftijd in het Ursulinenklooster van Chiang Mai overleed. De Bergeijkse Ursulinen zijn in 1939 hier vertrokken. Het klooster werd overgenomen door de paters

Assumptionisten, waar vader tuinman bleef tot aan zijn pensioen, waarvan hij nog 33 jaar mocht genieten. Ook hij mocht tijdens zijn leven 98 kerstmissen vieren, daarvan 77 jaar rond zijn eigen kerststal.

Deze kerststal, gemaakt van ‘den overschot’ van de Ursulinen, hebben mijn vier broers, drie zussen, en wij samen weer met onze kinderen en kleinkinderen ons leven lang gekoesterd. Ook die beeldjes, beeldjes zonder leeftijd, zijn nog altijd dezelfde van toen. Een complete heilige familie, onafscheidelijk samen overleefd in een bejaarde margarinedoos. Maria en Jozef met het kindje Jezus, twee herders en drie Driekoningen, de os en... ocharm, de ezel zonder oren, en twee schaapjes overhoop. Een plastic engeltje vervangt een in gruzelementen gevallen voorgangertje. En dan die prullen waar ze een voor een ingepakt zitten, jaar in, jaar uit. Afdankte servetten, sund-om-weg-te-gooien, een ouwe verfrommelde buil van De Spar, zoiets hoort allemaal in een museum thuis.

Verrassing

En terwijl we met onze familie zoveel jaren achtereen die kerststal bewonderden, hebben we tóch nog iets over het hoofd gezien. Zonder dat we het in de gaten hadden, waren we ziende blind. We hebben vooral gekeken naar de voorkant, naar de beeldjes en die rare kurkschors die een grot moest voorstellen. Maar niemand van ons is ooit

op de gedachte gekomen om de stal eens op zijn kop te zetten. Misschien deed ik het zelf onlangs een beetje per ongeluk om er wat achtergebleven stof en spinnenwebben af te jagen. Toen is het gebeurd dat mijn ogen open gingen. Want nu pas deed ik een verrassende ontdekking. Met koeien van donkerbruine in hout gedrukte letters – 28 cm breed - in de Duitse taal, las ik daar: **EHRW. MUTTER OBERIN**

URSULINERINNEN. WIEN I. Met andere woorden: Eerwaarde Moeder Overste van de Ursulinen in Wenen. Hoe zou dit kistje vanuit Wenen toch ooit hier vóór 1927 in Bergeijk terecht gekomen zijn? Uitgerekend dit kistje, dat vader gebruikte als skelet voor onze ouwe trouwe kerststal. Onze jongste zus, ons Maria, is nu schatbewaarder van die inmiddels 84-jarige kerststal, stal met ruif en voederbak ondertussen ook al aardig op weg naar de honderd jaar.

Van het riante kloostercomplex met kapel, boerderij en scholen van de zusters Ursulinen midden in het centrum van Bergeijk is niets meer over. Alles, tot en met de laatste steen, is uitgewist. Wat vader ‘mijn levenswerk’ noemde en waarvan hij zei: “Ik had liever gezien dat het twee keer zo groot geworden was, en nu is alles afgebroken”, slechts herinneringen blijven er nog over. Eén tastbare herinnering is onze verrassende kerststal. Natuurlijk heeft vader zelf goed geweten hoe die onderkant eruit zag. Alleen, hij heeft het ons nooit verteld. Misschien was het wel wat hem kenmerkte. Als

iemand ooit nieuwsgierigde met een vraag als: hoe was dat vroeger bij de zusters of bij de paters? Dan had hij altijd hetzelfde antwoord klaar: “Dat neem ik later mee in mijn graf”. Zo is ook onze verrassing stilletjes met hem in zijn graf gedaald. Nu ineens heeft onze nieuwsgierigheid dit geheim op de drempel voor het naderende kerstfeest onverwacht onthuld.

Met deze geschiedenis in gedachten ben ik in de huid van vader gekropen. In de vorm van een gedicht kwam ik er weer uit, als een kerstgedicht. Misschien zijn hierin samengebald zijn eigen kerstgedachten nu zijn levenswerk in dienst van zijn Grote Baas jammer genoeg is verloren gegaan.

Opa's Kersmus

*

De Kèrsmus van m'ne kindertééd
is lééveslang mi me meegegroeid.

De jaore diej zèn verstreke,
diej hebben dä nôit ùitgeroeid.

*

't Zit erregend tusse m'n ôre,
en veilig gebörge, diejp in m'n hart.
Mär de 'kèrsmus' van tegeworrig
is krèk e weze zonder kop of start.

*

Al lijkt ons geloaf wel versleten
en loopen de kerken ommel leeg.
Blèf mee 'w poate wel van m'n kribke!
Dä sti ummers niemes nie in de weeg.

*

*

Al dä gekift en gekibbel
van wa ommel nie mag en wél moet,
da duu aon de vrede op aarde,
äs 't 'r op aonkömt, de vrede gin goewd.

*

Wa of wie moete nog geleùve...
Diej kerk, die van alle kante kraakt.
Ze hebbe... hoew moet ik 't zegge...
'r mär e rommeltje van gemaakt.

*

Al dieje kermis toch mee Kèrsmus,
't maakt m'ne kop zowa hallef zot.
Pas op... mee 'w fikken af van m'n kribke!
Maakt dä pedomme nie kepot!

*

*

't Zal ménnen tééd wel vòrt dure.
Proficiat paus, mee 'w poppekaast.
Ik heb wel genôg aon *mén* kribke,
want dā is nog m'n innigste houwvaast.

*

Johan Biemans

Foto's Ad Biemans

Afmeting kerststal

Hoog 50 cm – breed 55 cm – diep 28 cm

